

Honoris Causa

Ángel Olaran

HONORIS CAUSA

INVESTIDURA COM A DOCTOR
HONORIS CAUSA DEL SENYOR

ÀNGEL OLARAN

Universitat de Lleida

Recull de les intervencions i lliçons pronunciades en l'acte d'investidura com a doctor *Honoris Causa* de la Universitat de Lleida del senyor Àngel Olan, que es va fer a la Sala Víctor Siurana, el dia 15 de març de 2018.

© Edicions de la Universitat de Lleida, 2018

Disseny i maquetació: cat & cas / Edicions i Publicacions de la UdL

Fotografia de portada: Servei de Reproducció d'Imatge de la UdL

Per a més informació, visiteu la web de la Universitat de Lleida

ÍNDIX

Salutació	
Dr. Roberto Fernández Díaz	6
<i>Laudatio</i>	
Dr. Xavier Pelegrí Viaña	8
Acte de doctorat <i>Honoris Causa</i>	
Sr. Ángel Olan	21
Discurs de cloenda	
Dr. Roberto Fernández Díaz	33

SALUTACIÓ

DR. ROBERTO FERNÁNDEZ DÍAZ

Bona tarda,

Secretària general de la Universitat de Lleida,

President del Consell Social de la Universitat de Lleida

Rector Joan Viñas

Expresident del Consell Social de la Universitat de Lleida Josep Maria Pujol

President de la Diputació de Lleida,

Digníssimes autoritats acadèmiques i civils,

Membres de la comunitat universitària,

Senyores i senyors,

Benvinguts, benvingudes a l'acte d'investidura del senyor Àngel Olan com a doctor *Honoris Causa* per la Universitat de Lleida.

La importància i el valor que la universitat dóna a aquest nomenament, que és el més alt honor que aquesta institució concedeix, es posa de manifest en la solemnitat d'aquest acte, marcat per un ritual antic i d'un alt valor simbòlic.

LAUDATIO

DR. XAVIER PELEGRÍ VIAÑA

Magnífic Rector, Secretària General, President del Consell Social, autoritats acadèmiques i civils, amigues i amics, senyores i senyors.

En primer lloc, voldria agrair al rector de la nostra Universitat, el Dr. Roberto Fernández, que proposés la investidura com a doctor *Honoris Causa* del pare missioner Àngel Olan. També agraeixo que el mateix rector m'hagi encomanat fer la laudatio, ja que és per a mi un gran privilegi apadrinar una persona per qui sento un gran respecte i a qui admiro pel seu compromís i per la seva obra. Entenc, però, que no posseeixo cap mèrit especial per portar a terme aquest encàrrec, tret, potser, que encapçalo la Unitat de Desenvolupament i Cooperació de la UdL, en nom de la qual em proposo dirigir-los la paraula.

Aquesta laudatio vol ser el reconeixement d'una llarga i fructífera trajectòria vital, curulla d'humanitat, de servei i de compromís amb els més pobres. Aquest és el mèrit que avui volem honorar en la persona del pare Àngel, però també tot el que ell representa en l'àmbit de la solidaritat: un excel·lent exemple de vida dedicada a l'acció humanitària, a la cooperació i al desenvolupament d'una petita porció de l'Àfrica, per la qual cosa és considerat un referent a tot l'estat, especialment al País Basc, i, des de fa uns anys, també a Catalunya.

El padre Ángel (que es conocido en Etiopía como Abba Malaku) es un misionero que ha vivido la mayor parte de su vida en África. Viene pues de un continente castigado por las lacras de la guerra, la sequía, el sida y el hambre y, por lo tanto, conoce de cerca el sufrimiento, la pobreza y la falta de expectativas de su gente.

Hoy, no obstante, le hemos pedido que nos acompañe en este marco que debe ser casi lo contrario de lo que él está acostumbrado. Sabemos que, como misionero, rehúye el alarde, el boato de estos rituales que son tradición en la Academia. Seguramente preferiría una velada menos formal, más sencilla, donde la proximidad humana se pudiera

manifestar directamente y de manera sosegada, como lo hace cuando cae el sol con sus convecinos etíopes. Lo sabemos y por esto le agradecemos aún más que, a pesar de las molestias, haya aceptado estar con nosotros (jugar en campo contrario, podríamos decir) para que podamos tener el honor de integrarlo en nuestra comunidad universitaria.

Ángel Olan —creo que coincidiríamos— no es un doctor *Honoris Causa* al uso. No es necesario bucear en su trayectoria académica ni investigadora para encontrar los ingentes méritos que lo hacen merecedor de tal reconocimiento. No ha sido docente de las universidades más prestigiosas, sino que, como se verá, regala su sabiduría cada día a los que se dignan a escucharle. Sí que, en cambio, se le pueden atribuir ciertas innovaciones que iremos desgranando, pero estas no se encuentran en las grandes enciclopedias, sino en la Wikipedia oral de sus conciudadanos etíopes.

Como tendremos el placer de comprobar, el misionero Ángel habla con voz suave y tranquila, con palabras justas y sencillas. Sin embargo, dice verdades como puños y no ahorra en contundencia cuando se trata de denunciar la injusticia, la desigualdad o el oprobio.

Es un agitador de conciencias. Y, a pesar de ello, es un hombre que transmite una paz serena y gozosa que no le frena ni le sirve de coartada para quedarse de brazos cruzados, viéndolas venir. Tampoco trata de mendigar caridad, ni siquiera de suscitar solidaridad. Trata, como él mismo afirma, de dejar que surjan sentimientos humanos de igualdad, justicia y fraternidad.

De forma concisa (puesto que no es posible glosar todos sus logros y méritos), voy a intentar, primero, referenciar los momentos clave de su biografía; segundo, desgranar algunos de los programas más relevantes que ha llevado a cabo en Etiopía, y tercero, enmarcar su obra y las líneas clave de su ideografía del mundo con la cooperación al desarrollo.

El missioner Ángel Olan va néixer a Hernani, Guipúscoa, el 1938. És el cinquè de sis fills d'una família molt religiosa. Diu que la fe, en gran part, la va rebre de la seva mare: una dona discreta i generosa, que era la primera a acollir, en plena postguerra, els qui tenien dificultats econòmiques o de qualsevol tipus. Aquella actitud el va marcar de per vida.

Per tant, va créixer en un ambient cristià, però diu que la fe que li van transmetre "no era una fe de sacristia, sino de acogida, apertura y respeto por el prójimo y el entorno".

També diu que, a pesar que la dictadura franquista es recolzava en l'Església institucional, al País Basc hi havia un rebuig frontal al règim, també per part de molts creients i capellans. A casa seva es vivia aquesta dicotomia, perquè, com ell mateix explica, "no perdimos la fe en esa Iglesia local, ni en los valores de quienes se enfrentaban, resistían y rechazaban valientemente el régimen, pero sí en lo que representaba Franco y el sector eclesiástico que lo apoyaba".

En aquest entorn religiós, alguns amics de la seva *cuadrilla* van anar com a voluntaris a Sud-amèrica. Això va despertar l'interès del jove Àngel per fer el mateix, però ell es va decantar pel continent africà.

L'interès per aquest continent cristal·litza quan, al seminari, entra en contacte amb l'orde eclesiàstic dels Pares Blancs (també coneguts com a Missioners d'Àfrica). Ell revela: "Yo me veía misionero antes que sacerdote. Tampoco me veía de sacerdote en el País Vasco u otro lugar. Pero sí me veía en esa vocación de darme a los demás."

Als 23 anys es va ordenar sacerdot i el seu primer destí com a missioner va ser Tanzània. Hi va arribar el 1970 i s'hi va estar 20 anys. Establert en aquest país, li proposen fer un curs per estudiar a fons l'islam i passa nou mesos a Roma. Quan anava a retornar a Tanzània, l'orde li proposa canviar de destí i anar-se'n cap a Etiòpia. Ell diu, sàviament i, alhora, de manera irònica: "Cuando trabajas en una institución como la nuestra, una de las cosas que te inculcan es la disponibilidad."

Així és com fa cap a Etiòpia, sense saber-ne gairebé res i amb els reptes d'aprendre una nova llengua (el tigrinya) i el culte d'una litúrgia oriental en un idioma antic, ja en desús. Però, després d'un temps d'adaptació, el novembre de 1992, arriba a Adigrat (ciutat d'Etiòpia), on, juntament amb el pare blanc José Luis Bandrés, rep l'encàrrec de crear una escola de secundària a Wukro.

Wukro era aleshores una població d'uns 35.000 habitants, situada en la regió de Tigray, al nord d'Etiòpia, tocant a Eritrea. Wukro era una de les zones més pobres del país a

causa de les sequeres i la consegüent generalització de la fam, atès que la major part de la població es dedica a l'agricultura.

A Wukro també havia anat arribant, durant els darrers anys, la població refugiada que fugia de la guerra amb Eritrea. A les seqüeles dels quasi trenta anys de guerra s'hi sumava l'epidèmia de la sida, que, abans dels antiretrovirals, matava 13.000 etiòps a l'any, així com les seqüeles de la gran fam de 1984, que havia destrossat el teixit familiar de la societat.

Hi havia dones amb criatures, abandonades pels soldats o pels marits, que emigraven a la capital, al Sudan o a Aràbia, a la recerca de feina; o bé els nens i nenes expulsades d'Eritrea en ser descendents de pare o mare etiòps que arribaven a peu creuant les muntanyes.

Els pares Àngel Olan i José Luis Bandrés van crear a Wukro la *Missió Saint Mary*, que, amb el temps, s'ha convertit en l'alma mater de la seva obra missionera. La missió, que va rebre el finançament inicial de l'ONG alemanya Misereor i de Mans Unides, ha anat creixent fins a convertir-se en un complex que inclou diversos establiments i serveis en una extensió d'unes vuit hectàrees. Com a exemple d'aquesta transformació, explica que "en el terreno había un solo árbol y hoy es un conjunto de habitaciones dispersas entre árboles, paseos, parterres, arbustos, etc."

Des del principi, la missió desenvolupa activitats en el camp de l'educació, la sanitat i l'ajuda a les persones més necessitades. D'aquestes realitats (impossible de glosar-les totes), voldria estendre'm un xic més en les que crec que tenen més rellevància social per a la gent d'aquella zona del Tigray, i, a més, una significació extraordinària per a la cooperació al desenvolupament que el futur doctor hi ha realitzat.

Una de les primeres i més reeixides actuacions que el missioner Àngel Olan va emprendre quan va arribar a Wukro va ser el *programa de protecció de nens i nenes orfes*.

En aquella part del país hi havia un gran nombre d'orfes a causa dels conflictes bèl·lics i racials que s'havien produït en la zona, les implacables i freqüents sequeres i, en especial, la sida i les altres malalties que assolaven aquelles terres. Àngel Olan no podia quedar-se al marge del drama humà que representaven els nens orfes i va mirar com podia donar-hi solució.

L'opció més simple —perquè ha estat experimentada a bastament—, i potser també la més fàcil per a un missioner clàssic, hauria estat construir un orfenat. Però, com explica ell mateix, va succeir un fet que li va fer canviar el plantejament. Conta que a 5 germans petits que no tenien pare se'ls va morir també la mare i que un grup de veïns van acudir a la missió dient que, si poguessin econòmicament, ells mateixos protegirien els infants i en tindrien cura.

D'aquí va sortir la feliç idea de donar suport a la comunitat local perquè pogués acollir els infants que s'havien quedat sols. Va veure que aquesta solució era preferible, per moltes raons, a la de crear un orfenat. Es va desenvolupar, per tant, un sistema revolucionari de tutela i protecció infantil que ofereix respostes diferents segons la situació dels infants.

Quan hi ha un grup de germans orfes que viuen junts formant una família, reben el suport i la supervisió de la missió en tot el que necessiten, i el germà o la germana més gran (que potser només té 12 o 14 anys) es fa responsable de cuidar els més petits, d'organitzar la convivència familiar i d'administrar els diners que li donen per comprar el menjar, la roba o el calçat.

En altres casos, quan els infants són més petits, o bé van a viure amb una família d'acollida de la mateixa comunitat o bé és una persona facilitada per la missió qui s'encarrega de portar la casa, de fer les compres i de controlar el bon funcionament de la llar. Aquestes famílies adopten el rol de "mare tutelar" i alguns infants han estat adoptats per les famílies acollidores com a fills propis.

Aquest sistema personalitza molt més l'atenció que els infants requereixen. Si els menors segueixen vivint a la seva llar, encara que sigui amb l'ajuda dels veïns, no es desarrelen i segueixen integrats en l'entorn humà de la comunitat on han nascut, la qual cosa els aporta equilibri emocional.

Aquest projecte s'ha convertit en una referència mundial pel que fa a l'atenció als infants orfes i vulnerables. Des de la nostra òrbita cultural, hom pot pensar que no hi ha res de nou, en aquest model, ja que és el que, des de fa un temps (no gaire), l'administració pública promou al nostre país. Però aquí rau la diferència, ja que a Wukro va ser un

senzill missioner, juntament amb la comunitat, qui es va saber adaptar a les capacitats autòctones de la comunitat sense deixar-se portar per models occidentals.

En aquest fet podem apreciar una de les idees força que defineixen el Pare Olan: les iniciatives que impulsa es basen a facilitar que la població s'organitzi ella mateixa. Això constitueix una bona pràctica en l'àmbit de la cooperació al desenvolupament, que sempre busca fugir del paternalisme apoderant la població autòctona.

Un altra gran preocupació del pare Àngel, precisament la que el va portar a Wukro, és *l'educació*. Creu cegament en el valor de l'educació com a eina fonamental per oferir als joves oportunitats per a una vida digna. Aspira a crear una nova generació de persones responsables, tant en llurs vides personals i familiars com en els àmbits laboral, social i polític.

L'escola que se li havia encarregat crear va començar a funcionar el 1995. L'any 2000, l'escola de secundària es va transformar en un centre d'educació professional i s'hi va començar a fer classes d'arts i oficis. Va començar amb unes quantes branques que, després, es van anar ampliant i homologant, fins a arribar al moment actual, en què el títol és oficial i l'expedeix l'Estat.

Hi van uns 750 alumnes, entre classes diürnes i classes nocturnes. Més de 500 dones han passat també per cursos de capacitació sobre horticultura, avicultura, apicultura i ceràmica. Aquestes dones, posteriorment, amb l'ajuda de microcrèdits, han pogut posar en pràctica els coneixements adquirits i guanyar-se la vida.

Però ben aviat es va evidenciar que allò que el Tigray necessitava prioritzar urgentment era la revitalització de la seva agricultura. Àngel Olan, preocupat per la sequera a la regió i la manca d'aigua, per respondre a les necessitats agrícoles i per assegurar la supervivència de la població, va crear, en col·laboració amb l'administració local, una escola d'agricultura.

Ara, l'escola d'agricultura és un centre universitari que forma tècnics, però que també està oberta a les realitats i necessitats dels camperols de la regió. S'hi imparteixen cursos que els ajuden a millorar les tasques del camp, tant dels cultius, les hortalisses

i els arbres fruiters com de la cria del bestiar, i se'ls assessora des de l'inici del cicle de producció fins a la comercialització.

L'escola, amb el temps, s'ha convertit en un referent per a tota aquella regió etiop, amb projectes pioners en el regadiu per degoteig, amb l'ús de compostatge, el cultiu de varietats d'arbres fruiters, la selecció de llavors de qualitat o l'agricultura ecològica. N'han sortit diverses promocions de tècnics que han après a millorar el sòl, a tractar-lo, a obtenir-ne fruits i rendiments. Però també a tractar millor la seva gent, a cultivar ideals i inquietuds, i a sembrar la consciència moral de la seva dignitat inherent.

Estretament lligades a l'escola d'agricultura, també ha portat a terme tot un seguit d'actuacions sobre el *medi ambient, l'ecologia i la sostenibilitat*.

Un aspecte que es va trobar el pare Ángel en arribar a Wukro va ser la desforestació dels boscos tropicals que havien provocat les sequeres. Les guerres i la necessitat de llenya per fer bullir l'aigua no potable o per cuinar van anar deixant un paisatge quasi desèrtic que era difícil de recuperar, perquè les pluges d'estiu s'emportaven la poca terra que quedava entre les roques.

D'això ve que hagi insistit tant en dues línies d'acció i que hi hagi donat tanta importància: d'una banda, els projectes hidrològics, i de l'altra, la reforestació. L'objectiu és doble: el primer, que no es perdi ni una gota d'aigua per potenciar l'agricultura, i el segon, mantenir la biodiversitat d'espècies per aconseguir la seguretat alimentària.

I com s'està fent? Doncs, d'una banda, creant sistemes de recollida i conservació de l'aigua de pluja en embassaments i en pous, construint canals per fer-la arribar on es necessita i intervenint en els torrents. De l'altra, havent plantat els darrers anys més de 10.000 arbres i plantes de 600 espècies diferents.

Molts d'aquests arbres han estat plantats en bancals construïts en els vessants de les muntanyes properes a la ciutat. El sistema de bancals, una pràctica molt antiga de la Mediterrània i, en particular, de l'agricultura del nostre país, és el millor per lluitar contra l'erosió del sòl. I, en aquest cas, representa un exemple paradigmàtic de transferència de coneixements en l'àmbit de la cooperació internacional.

Els bancals fruit del treball col·lectiu, al cap de pocs anys han fet el miracle: no només eviten l'erosió i ofereixen un terreny adequat per a les feines agrícoles, sinó que fan que el subsòl retengui l'aigua de la pluja.

La innovació també hi té un paper fonamental, a Wukro. Actualment, són pioners en regadiu per degoteig, en cimentació de séquies, en construcció de pous d'aigua amb energia solar i molins de vent. I ara també miren d'introduir l'agricultura ecològica. La reforestació, la confecció de bancals o la rehabilitació dels torrents suposen més possibilitats de treball. Les dones, per exemple, fan compost orgànic que permet millorar la fertilitat de les terres.

Per tant, l'obra d'Àngel Olan, en la mesura que contribueix a regenerar un entorn agroecològic degradat, introduint-hi tècniques que no es practicaven anteriorment, i que ho fa sense contravenir gens el respecte degut al territori i a la seva població, podem considerar que fa una veritable i genuïna acció de cooperació per al desenvolupament.

La bonhomia del pare Àngel Olan ha generat al llarg dels anys no poques complicitats amb la seva tasca en pro del desenvolupament a Etiòpia. Així mateix, aquesta obra li ha comportat reconeixements en un continent i en l'altre. Des dels seus inicis, la missió de Saint Mary rep visites de cooperants i viatgers, que hi troben un lloc on la seva ajuda repercuteix directament en la comunitat. Ell ha dit en alguna ocasió: "La gente que viene y conoce el proyecto crea una afinidad con este lugar. Después se preguntan, ¿qué podemos hacer? Y lo que hacen es juntarse y crear asociaciones para ayudar al proyecto."

Els projectes s'han pogut dur a terme, d'una banda, gràcies al finançament de diferents ONG europees, i de l'altra, a la participació de la població destinatària de l'ajuda i les parts implicades, que els han sentit com a propis i han estat clau per al seu èxit.

Entre les primeres ONG que van proporcionar finançament per crear la missió hi va haver —com ja s'ha dit— l'alemanya *Misereor* i l'espanyola *Mans Unides*. Després, hi va acudir *Medicus Mundi* de Sant Sebastià per ajudar en la construcció d'un pavelló per a tuberculosos de l'hospital. Amb el temps, s'hi han anat afegint més i més grups que donen suport des de Guipúscoa.

I, com sabem, a casa nostra tenim el Centre d'Iniciatives Solidàries Ángel Olan de Mollerussa, fundat per Àngel Pujol, que, des de 2005, quan es van conèixer els dos àngels, es va proposar dedicar-li tots els seus esforços. És a dir, "va deixar de construir prefabricats de formigó per construir esperances de vida".

L'any 2015, el pare Àngel Olan va ser investit doctor *Honoris Causa* per la Universitat de Mekelle (Etiòpia), distinció atorgada per la seva trajectòria en el desenvolupament econòmic i rural de la zona de Tigray.

Sobre l'obra d'Àngel Olan s'han publicat dos llibres: *Ángeles de Wukro. La lucha contra la pobreza en un rincón de Etiopía*, escrit per Mayte Pérez Báez, i *¿Qué podemos hacer? Los hechos del misionero Ángel Olan en el norte de Etiopía*, de Jaume Jaumà.

Seguidament, en aquesta última part, em permetran que faci un compendi molt particular de la persona que aquest mateix vespre esdevindrà un il·lustre membre de la UdL. Ho voldria fer apuntant tres aspectes que considero molt definitoris de la seva experiència existencial. D'una banda, la seva condició d'home d'Església; de l'altra, el seu profund coneixement pràctic de la injustícia que comporta la pobresa i la desigualtat, i, finalment, la posició d'activista de la cooperació que exerceix des de fa tants anys.

Com a *missioner* de l'orde dels Pares Blancs, és un exemple d'ecumenisme cristià. Exerceix el seu ministeri en una zona d'implantació majoritària de l'Església ortodoxa i de l'islam, amb què ha aconseguit un grau de col·laboració i harmonització que trenca els esquemes que sovint es tenen des dels països occidentals del nord.

Ell explica: "Nunca hemos querido hacer proselitismo. Nosotros no hacemos niños católicos, no hacemos adoctrinamiento. No van al catecismo, no van a rezar. A estos niños nadie les ha dicho que tal día es domingo y que hay que ir a la iglesia, pero les procuramos una fuerte vivencia cristiana." Així, les altres confessions han pogut constatar que el seu servei era de veritat gratuït.

També s'allunya de l'estereotip que molta gent té sobre la feina dels missioners, quan es malentén que la caritat comporta donar almoines o prestar socors per apaivagar la mala consciència, però sense que res canviï. Ell, en canvi, diu: "La caridad supone un

compromiso por la justicia. Significa considerar al marginado como un agente activo de su propia salvación, no un objeto pasivo de nuestra ayuda. Se trata de actuar por solidaridad y no por caridad, al menos como se la entiende en muchos ambientes eclesiales."

En definitiva, el model d'Església en què creu el pare Àngel i que proposa l'Evangelí ens sembla molt allunyat (malauradament) del que encara és en realitat: "Se dice que la Iglesia es la voz de los que no tienen voz, pero yo creo que los que no tienen voz tendrían que ser la voz de la Iglesia. Pero, hoy por hoy, esa gente no tiene voz en la Iglesia. No se cuenta con ellos, ni se discute con ellos, no se programa con ellos. Son algo así como el objeto de nuestra caridad, y yo creo que tendrían que ser sujetos de desarrollo."

Seguint amb aquesta idea, arribem a la segona dimensió, la de profund coneixedor del món de la *pobresa* i la desigualtat. En aquest aspecte, la seva anàlisi és clarivident i, superant l'àmbit local, apunta a les causes globals i estructurals del sistema econòmic: "La pobreza de África es consecuencia de una economía mundial basada en la injusticia." "El hambre de allí se decide aquí. Porque los precios de las materias primas africanas se fijan en las bolsas de Europa y América del Norte."

Denuncia les diferents regles de mesurar que fa servir el món occidental per afrontar els assumptes que es generen a l'Àfrica i com en són, de diferents, les respostes que obtenen: "El dinero africano fruto de la corrupción no tiene problemas para cruzar clandestinamente las fronteras europeas. Pero si quienes huyen de la pobreza africana tratan de cruzar esas mismas fronteras, tropiezan con la parafernalia policial de una valla impenetrable e inhumana."

Pel que fa a les possibles solucions a la pobresa, no es mostra resignat, ni de bon tros tira pilotes fora, sinó que afirma: "Si no se acaba con la pobreza es porque no interesa hacerlo. El hambre es un genocidio programado, tolerado. Medios hay para erradicar el hambre, pero eso significa una distribución justa de la riqueza. Esto se resume en dos palabras: justicia social."

En moltes de les seves declaracions es denota que tan o més important que fer allò que seria beneficiós per alleujar la pobresa seria abandonar les pràctiques perniciosos: "Habría que dejar de vender armas; las grandes multinacionales no tendrían que dejar

de pagar impuestos; no habría que obligar a eliminar los aranceles aduaneros, y tendrían que desaparecer los paraísos fiscales. Habría que condonar las deudas que no son tales, pero eso de perdonar las deudas son pequeños parches, ya que por una parte perdonas la deuda, pero por otra no cambias el sistema económico que está creando dichas deudas."

El tercer aspecte marcadament definidor d'Àngel Olan és la immensa activitat desplegada per al desenvolupament educatiu, social i econòmic de la població del Tigre i, més concretament, la de Wukro. Això fa que el puguem considerar un actiu agent de cooperació internacional. Tanmateix, això no obsta perquè sigui crític amb el balanç final d'aquesta cooperació: "El Tercer Mundo devuelve al primero, en concepto de pago de deudas e intereses, más de lo que el Primero envía al Tercero en concepto de ayudas."

L'Àngel proposa un enfocament de la cooperació que conté molts dels principis i orientacions que entenem que hi han d'estar incorporats perquè estigui alineada amb les directrius internacionals. Per exemple, que en els projectes hi hagi participació de les poblacions destinatàries de l'ajuda i col·laboració real entre les parts implicades. De fet, sempre ha tractat que els projectes no fossin seus, sinó de la comunitat, perquè, si els sent com a propis, seran més sostenibles.

Les iniciatives que ha emprès no són mera caritat, sinó que es basen en el principi de la cooperació que propugna apoderar la població autòctona perquè es valgui per si mateixa.

També la perspectiva de gènere està clarament incorporada als seus projectes. Les dones són protagonistes a l'hora de potenciar activitats de promoció i emancipació, com les que han rebut formacions d'horticultura i ramaderia a l'escola d'agricultura, o les que han trobat en el compostatge o altres activitats productives la forma de poder-se alliberar de la prostitució o de la dependència dels marits.

En resum, el missioner Àngel Olan és un home íntegre que va escollir anar a viure i treballar a un món dur, on ha esmerçat 48 anys de somnis fets realitat. És una persona que, des de la humilitat i amb poc soroll, exerceix de motor d'un gran canvi en un dels llocs més pobres del món. I per mitjà d'aquests canvis locals està fent una contribució inimaginable a la millora de tot el planeta. Aquest és, en essència, el pare Olan.

Només ens resta afirmar que, per tot el que hem dit sobre la seva implicació en l'educació, l'acció social i el desenvolupament territorial a la zona del Tigray; per la seva aportació a la cooperació al desenvolupament en pro del progrés social i agrícola, i, en definitiva, per la vàlua de la persona proposada i per la projecció del seu mestratge en valors humans i solidaris, sol·licitem que es procedeixi a la investidura del missioner Ángel Olanar com a doctor *Honoris Causa* per la Universitat de Lleida.

ACTE DE DOCTORAT *HONORIS CAUSA*

SR. ÁNGEL OLARAN

Buenas tardes, Rector Magnífico de la Universidad de Lleida, Roberto Fernández; Excelentísimo y Reverendísimo Señor Obispo, autoridades académicas y civiles, amigos y familiares. Gracias por acompañarme en este día especial para la población de Wukro, Etiopía.

"Saber más, para ser más." Dicho de manera más popular: "Es bueno ser importante, pero es más importante ser bueno." La bondad está por encima de la justicia. Sin justicia no puede haber bondad. Se habla de un bondadoso señor que construyó un hospital para ayudar a los pobres, pero primero creó los pobres. Este pensamiento lo veo reflejado en un proverbio africano: "La boca del anciano huele mal, pero sus palabras son sabias." Teniendo en cuenta la contrariedad del cerebro, que, con los años, pierde agilidad pero gana en cuanto al sentido de la vida, espero tener algo que ofrecer en este acontecimiento.

Por naturaleza, estoy más inclinado a pensar que "tu mano izquierda no sepa lo que ha hecho la derecha". Sin embargo, por deferencia a los que han hecho posibles los trabajos por los que se nos considera merecedores de este honor, voy a proceder a mencionar algo de lo mucho que han hecho.

Este honor va a Medhin, Efrén, Kahsay, Daniel, Mulu..., quienes trabajan 8 horas en función de un sueldo, pero los fines de semana, antes y después de las horas de trabajo, incluso días de vacaciones, dedican muchas horas a favor de la población sin exigir ningún pago extra. Ellos han hecho posible que hayamos realizado tanto a favor de los más desfavorecidos. También hago mención a los hortelanos y vaqueros, que posiblemente no hagan horas extras, pero cuyos huertos y establos siguen siendo la admiración de quienes nos visitan.

Especial mención al Sr. Àngel Pujol, quien aún sigue estando con nosotros, y a la Fundación Iniciativas Solidarias, que tanto sigue haciendo en mentalizar a la sociedad local sobre nuestro compromiso con Wukro y que comparte con nosotros este honor de hoy.

Desde los comienzos de la escuela secundaria, en el año 1995, siempre hemos incluido el trabajo manual en huertas, carpintería, talleres mecánicos, informática..., como parte integrante de la formación de los alumnos.

Más aún al establecernos como escuela profesional.

Se considera que nuestros graduados poseen una alta calidad profesional y un gran compromiso con el trabajo.

Siempre miramos más allá de las fronteras físicas de la escuela, sobre todo en las áreas de ganado, hortalizas, agua, reforestación, integración alumnos-campesinado. Para hacer esta integración más beneficiosa, se concedieron microcréditos a campesinos en áreas de regadío para la mejora de semillas, calidad de ganado..., además de ofrecerles algún tipo de formación. Los campesinos tenían algo, como un extra, que ofrecer a los alumnos, Y los alumnos, con su bagaje escolar, podían ofrecer algo de sus conocimientos.

También tenemos actividades que salen fuera de este entorno alumno-campesino. Hemos construido dos embalses de regadío y dos azudes, y hemos reparado otros dos, cementado 9 km de acequias, lo que supone la posibilidad de regar muchas hectáreas. Y tener hasta 3 cosechas al año.

Hemos rehabilitado 18 km de torrentes con piedras y gaviones, protegiendo la erosión de las huertas. Se han construido cientos de bancales en las laderas de las montañas que alimentan los torrentes, abriendo zanjas de entre 1 y 3 m³, evitando que parte del agua llegue al torrente. Al cabo de la estación de lluvias, estas zanjas han recogido agua, que recuperamos en pozos, en los valles cercanos, lo que permite al campesino tener más de una cosecha al año. Como resultados colaterales, las laderas están cubiertas de yerbas, aumenta la biomasa, mejora la estructura de la tierra y mejora la calidad de la hierba, que alimenta a algún animal en casa, de modo que la boñiga está más cerca. Reforzamos los bancales de piedra con yerbas, aloe vera, chumberas.

En medio ambiente, área de reforestación, estamos protegiendo 8.740 hectáreas. Durante las lluvias, la naturaleza sigue ofreciendo mucha riqueza, miles de brotes, la delicia de corderos, cabras y vacas. Con esta protección, aceptada por la administración y la población, se está consiguiendo reforestar con más garantía que con una plantación.

Se han rehabilitado 12 km del río Genfel con protección natural: cañas y árboles, lo que ha sido considerado por la administración regional como una de las mejores prácticas de tecnología apropiada.

También hemos plantado unos 350.000 árboles. En la ciudad tenemos 4 parques con un área de 4,2 ha.

Estamos reciclando la materia orgánica del vertedero municipal. Las pruebas de laboratorio aseguran que se trata de un compostaje de calidad. En el programa trabajan 122 mujeres. Producimos 1.200 kg de compostaje al mes.

Llevamos dos años con el compostaje de lombrices, que estamos introduciendo entre la población campesina, especialmente entre las mujeres.

Hacer 20 años, de acuerdo con la municipalidad, comenzamos un servicio de recogida de basuras. La municipalidad puso un caballo y nosotros tres barrenderos, además del carro. En los dos mercados de la ciudad pusimos 6 barriles para recoger la basura orgánica y hacer compostaje.

Proyectos relacionados con horticultura y ganadería: gallinas, vacas, colmenas, cabras, ovejas, ofrecidos especialmente a mujeres y jóvenes. Reciben el crédito en especies y lo devuelven en especies.

En estos proyectos, 2.500 familias se benefician directamente y otras 2.000, indirectamente

Se han ofrecido cursillos a 6.200 campesinos en regadío y fertilidad de la tierra, al igual que a 2.000 universitarios. Nos han visitado alrededor de 2.000 técnicos de diferentes regiones de Etiopía.

El ministro de Reforestación y Medio Ambiente, acompañado de 70 profesionales y políticos de 9 regiones de Etiopía, manifestó su admiración por el espíritu y logros de nuestra institución.

En un programa televisado en varias ocasiones, se anunció que nuestra institución es una de las dos organizaciones etíopes comprometidas con el medio ambiente.

Alrededor de 2.500 familias se benefician directamente de estos proyectos, y otras 2.000, indirectamente.

Son varias las universidades que se han puesto en contacto con nosotros para actividades de colaboración.

A través del Wukro Social Development Program (WSDP), nos hacemos cargo de 540 huérfanos, 250 ancianos, otras tantas personas afectadas de sida y algunas viudas. Se ha llegado a alimentar a 20.000 niños malnutridos. También mantenemos microcréditos, en las áreas agrícolas y de regadío, con algunas de las familias de huérfanos y personas vulnerables, especialmente mujeres.

En colaboración con la Asociación de Mujeres, organizamos microcréditos para mujeres; apoyos en educación para chicas... La mujer ocupa un lugar muy especial en nuestro compromiso social, al igual que proyectos relacionados con la generación de ingresos familiares.

En el servicio de aguas de la ciudad, hemos contribuido con dos depósitos de 200 m³ y 2 km de tubo para el paso del agua a las casas —se clora el agua electrónicamente. Se han reparado fugas de agua en el sistema, se ha perforado un pozo, se han construido 6 pozos, se han arreglado 10 pozos de agua y se ha pagado la formación de cinco técnicos.

En el hospital público, hemos construido una clínica para enfermos afectados por la tuberculosis, una clínica dental y otra de fisioterapia, y se ha formado al personal sanitario. En los años 90, contribuimos a hacer una reparación importante, además de muy necesaria. Se construyeron letrinas y una cocina y se ha pagado mensualmente a 14 mujeres encargadas de la limpieza. Ofrecimos una ambulancia. Hemos apoyado a la farmacia de la Cruz Roja de Wukro con la compra inicial de medicaciones y del mobiliario.

En la iglesia ortodoxa, hemos contribuido a la construcción de un edificio que durante el día acoge a jóvenes para sus estudios, y al anochecer sirve de alojamiento para algunos ancianos.

En la cárcel de la ciudad, construimos 8 aulas de educación primaria; letrinas, duchas y un local donde unos cuantos presos trabajan con sus telares.

Hemos construido 4 aulas en la escuela secundaria de la ciudad, y hemos contribuido a construir letrinas y una biblioteca. Construimos una biblioteca municipal en Atsbi.

Después de este compromiso nuestro con la sociedad local y el medio ambiente, siempre en colaboración con la sociedad civil y la administración local, no ha dejado de sorprenderme la noticia del Decenio de la Agricultura Familiar, 2019-2028, organizado por la Asamblea General de las Naciones Unidas.

Después de tantos años elaborando programas sobre seguridad alimentaria, desarrollo sostenible, desarrollo rural, los fines del segundo milenio..., otro programa, para los próximos 10 años, sobre agricultura familiar, organizado por la Asamblea General de las Naciones Unidas, con el apoyo de 104 naciones y en el que participarán unos 70 expertos en la materia. Todo ello bajo el Comité de Coordinación Mundial. Parece ser de lo más impropio, en principio porque no consta que haya habido un informe oficial que avale este nuevo programa.

De entrada, va a suponer un gasto excesivo: todo el trasiego de reuniones, viajes, encuentros, visitas, evaluaciones, celebraciones (valga el ejemplo de Efrén: 500 \$ diarios en dietas).

Es vergonzoso que, a estas alturas, sientan la necesidad de organizar algo del estilo, ignorando el problema de fondo.

Leía en *El Andar* un artículo de Chica Onyejiwa titulado "La Unión Europea y el neoesclavismo africano". El Sr. Chica defiende que este neoesclavismo, ya no neocolonialismo, está organizado desde la UE, incluso celebrado. Para ello se sirve de las instituciones sociales creadas al acabar la Segunda Guerra Mundial a fin de evitar más guerras y demás desastres humanos. Lo diabólico de la situación es que esas mismas instituciones

humanas, sociales, son el instrumento en manos de la economía global causante de tanta injusticia:

1) El BM, que pone las bases y las estructuras de la economía de los países empobrecidos en manos de los gobiernos y empresas de Occidente y élites africanas, ofreciéndoles exenciones fiscales exageradas, además de otros beneficios. Se calcula que África pierde 50.000 millones de dólares en evasiones fiscales.

2) El FMI. Cuando los países empobrecidos solicitan apoyo para cualquier tipo de proyectos, el FMI les exige ajustar las estructuras económicas, obligándoles a privatizar servicios sociales como la salud, la educación y el agua, de manera que esos países pierden el poder sobre su economía y se ponen bajo el poder de potencias extranjeras.

3) La OMC, cuyo objetivo es organizar unos contratos justos de comercio entre Occidente y África, ha convertido África, posiblemente el continente más rico del mundo, en el "huerto" de donde los occidentales extraen su riqueza a costa del medio ambiente, creando focos de pobreza, miseria y guerras como con el coltán, el petróleo, los diamantes... Toda esa riqueza se manufactura en Occidente. Junto con esos abusos, la OMC asegura que África sea el mercado para la venta de los productos manufacturados con toda esa materia prima. Una materia prima que es pagada a precios mínimos y que, una vez transformada en un tractor, camión, carburantes..., alcanza un valor exorbitante.

4) La Nueva Alianza, también organizada para apoyar la seguridad alimentaria de África, y que apoya el acaparamiento de tierras y propaga los OGM, productos genéticamente modificados.

Estas instituciones sociales creadas para evitar ese tipo de injusticias son las que fomentan y favorecen que, según Oxfam, el 86% de la riqueza mundial pertenezca al 1% de la población mundial y que la pobreza sea endémica en África.

Además de ello, es un sistema que ha creado, o al menos fomenta, los paraísos fiscales, donde también las élites corruptas africanas encuentran un puerto seguro. Los gobiernos occidentales cargan con todo el peso de la justicia contra los que infringen esta ley básica de honradez humana, pero siguen dejando que esos paraísos acojan muchos millones de

euros manchados con la sangre de tanto pobre. Nunca ha habido una denuncia contra los que administran esas instituciones. ¡Cómo el poder judicial de Europa puede ignorar ese crimen contra la humanidad!

El papa Pio XI, una voz poco sospechosa de ser izquierdista, decía que el liberalismo llevado a esos términos es madre de la dictadura del imperialismo internacional del dinero que funciona al margen de los gobiernos y de todo poder judicial.

Este sistema global es una de las mayores razones de la existencia de la emigración. Los emigrantes buscando su dinero. Los gobiernos occidentales no cumplen con la ley del comercio internacional justo y, por otra parte, tienen un papel esencial en la corrupción global. Además, declaran no tener fondos para cumplir con la obligación de dar el 0,7% de los presupuestos para el desarrollo de los países empobrecidos. Con todo, en Europa sobra dinero para que, a través de Francia, se extienda su frontera hasta Libia con la entrega de barcos que nos protejan de la entrada de emigrantes, más 50 millones de euros para gastos de administración. En su tiempo, España envió fragatas, o algo del estilo, haciendo que sus costas llegaran al litoral del Senegal, con el mismo fin; evitar la salida de tanto joven. Turquía y Grecia, por su parte, reciben de la Unión Europea miles de millones de euros con el mismo fin, cerrar el paso a los refugiados. Si en lugar de esos barcos les enviaran barcos de pesca, y las flotas de pesca occidentales dejaran de faenar en esos litorales africanos con sus pesados barcos de pesca, contra los que no pueden competir las lanchas familiares de Senegal, disminuiría el número de jóvenes decididos a abandonar el país. Si esos millones, con los que se negrea la conciencia, que se distribuyen entre Grecia, Turquía y demás países, se destinaran a pagar el 0,7%, posiblemente no tendríamos necesidad de defender tanta frontera.

Cualquier persona emigrante que pasee por nuestras calles es digna de la mayor admiración solo pensando en la odisea del viaje: inseguridad, mafias que les han obligado a pedir dinero a sus familias para no ser abandonados en el desierto o ser vendidos como esclavos; malos tratos, miedo, todo tipo de abusos, vejaciones... Han visto morir a sus colegas, bien en el mar, bien en el desierto; han pasado frío, calor, hambre. Todo el tiempo pensando en sus familias. Son personas de sufrimiento y comprometidas con la vida, y que, en definitiva, buscan el dinero que les ha precedido y que es de ellos, solicitando

un trabajo con el que aportar también a la economía del país que los rechaza. Se trata de personas físicamente fuertes, dispuestas a cualquier tipo de trabajo, que, de entrada, comienzan a cotizar a Hacienda.

Europa ha retirado de su vocabulario la "memoria histórica". Comenzando por todas las atrocidades, robos, crímenes en América del Sur en épocas del "descubrimiento". No se les pidió permiso para entrar. La memoria histórica de los crímenes y abusos contra la dignidad humana, además de económicos y otros, durante la colonización. Tampoco se consideró necesario pedir permiso de residencia cuando cualquier blanco, por imbécil que fuera, humillaba a cualquier africano en su propio país, solamente por ser blanco. La memoria histórica de los viajes de los esclavos de hace 200 años y más, y, ahora, de tanto joven que se arriesga a montar en una patera. Son muchos los que han muerto en ambas travesías, por mucho que las motivaciones de los viajes fueran opuestas: a los primeros se les persiguió y se les forzó a ir; a los de ahora, se les persigue y se les fuerza para que no vayan —a no ser que la industria occidental necesite mano de obra barata. Unos y otros, a pesar de los cientos de años que los separan, comparten fosa común, el fondo del mar. En ambos casos, la causa de tanta muerte es la legislación injusta, asesina, de Occidente. Mientras no esté cerrada la profunda herida histórica humana, aún latente, abierta, en tanto país humillado, las relaciones no pueden ser de igual a igual. Sigue siendo verdad aquello de que "todos los animales son iguales, pero unos son más iguales que otros".

Desde la Declaración de los Derechos Humanos en 1948, la Asamblea General de las Naciones Unidas ha votado unas 800 resoluciones fundamentales, y el Consejo de Seguridad, unas 200. Por absurdo e inhumano que sea, se han visto en la obligación de votar a favor de los derechos del niño, de la mujer, del medio ambiente..., así como de los derechos de los prisioneros de guerra, prohibición de minas personales, prohibición de venta de armas. Son normas de seguridad declaradas también de interés para la humanidad. Todo lo que la humanidad necesita para vivir en paz, con las necesidades cubiertas, está bien regulado. Pero todas estas declaraciones son puro papel que, por el hecho de estar escrito, nos enorgullece, nos hace sentir civilizados... Pero el vacío judicial

que hay detrás de estas resoluciones es por donde el sistema global entra avasallando y creando tanta injusticia. Tanta migración.

De entre las 800 resoluciones, unas cuantas tratan de los derechos de los emigrantes, los refugiados. Los gobiernos de Europa se comprometieron a acoger a unos cuantos miles de ellos. España se comprometió con 17.000 refugiados; en noviembre del 2017, cuando faltaban 3 meses para cumplir con este compromiso, solo había acogido 1.190. No hay poder jurídico que obligue a España a ello. Tratan sobre la alimentación, salud, educación de los niños... A día de hoy, aún mueren unos 15.000 niños diariamente al no tener las necesidades más básicas cubiertas, y nadie se lo cuestiona. En el Congo hay 2 millones de niños esclavos alrededor del coltán; en Costa de Marfil, 500.000 recogiendo cacao para favorecer la economía occidental. Seguro que la Organización Mundial del Comercio tiene constancia de ello. Así como de los otros 15.000 que mueren.

Democracia, derechos, igualdad, justicia, civilización, sociedad cristiana..., palabras que mencionamos con la mayor desvergüenza.

Parafraseando: de la justicia hemos hecho "ciencia ficción". Hará unos 2.500 años, Oseas, poeta y místico, expresaba el sentir de Dios en su relación con el pueblo como algo idílico: "Me casaré contigo —pueblo mío— en matrimonio perpetuo, me casaré contigo en derecho y justicia, en misericordia y compasión, me casaré contigo en fidelidad y te penetrarás del Señor." "Te penetrarás": usa la misma palabra con la que nos referimos al acto supremo de la relación de amor entre las personas. Es lo que ocurre entre Dios y la persona que cumple con la justicia, la misericordia. Dios invade a esa persona.

Isaías, otro místico, inspirado por su vivencia de Dios y por la situación social de su tiempo, pone en boca de Dios: "Vuestras solemnidades y fiestas, las detesto, se me han vuelto una carga que no soporto. Cuando extendéis las manos, cierro los ojos... Vuestras manos están llenas de sangre. Lavaos y justificaos, apartad de mi vuestras malas acciones; buscad la justicia, defended al oprimido; sed abogados de los huérfanos, defensores de la viuda." ¿Qué dirá Dios de nuestras misas?

Hay docenas de expresiones del estilo, de personas que defendían con sus vidas, hace ya 3.000 años, la justicia, la misericordia en nombre de Dios y de la Persona, aunque no creyeran en la vida eterna.

Posiblemente fue Moisés quien organizó la primera reforma agraria: el jubileo, que tenía lugar cada 50 años. Ese día, las tierras volvían a los primeros propietarios y los esclavos quedaban libres. Era una manera de controlar el latifundio y otros abusos sociales.

La primera intervención de Dios frente a su pueblo la motivó una injusticia laboral. Dios le dice a Moisés: "Me ha llegado el llanto, el dolor de mi pueblo. Libéralos." Y Moisés los liberó. ¿Cuántos Moisés nos harían falta para solucionar las injusticias laborales de hoy, dados los asombrosos millonarios beneficios que van al 1% de la humanidad?

De esos mismos tiempos, hace unos 2.500 años, el prestamista que en prenda del dinero dado recibía la túnica, por la noche se la tenía que pasar al dueño, obligado por Dios: "Este hombre no tiene con que cubrirse del frío durante la noche. Si no le pasas su túnica, tendrás que responder ante mí". Eso ocurría en una sociedad de labradores y pastores, sin acceso a altas instituciones académicas o sociales. Y hoy, con nuestros niveles de civilización, de cristianismo, por una ley injusta, aunque la defienda la Constitución, y en pleno invierno, se desahucia y echa a familias a la calle.

Esto se denunciaba ya hace 2.500 años. Miqueas expresa el sentir de Dios "[...] los que traman iniquidades en sus camas, al amanecer las cumplen, porque tienen poder, codician los campos y los roban; las casas y se apoderan de ellas."

Tantos años, desde diferentes ángulos, culturas, filosofías, religiones, abrumados por la injusticia, y los poderes políticos, religiosos, económicos, desplazando la justicia hacia horizontes desconocidos. Haciéndola "ciencia ficción". Llevamos más de 3.000 años pisoteándola. En la historia de la humanidad, lo que menos cuenta es la motivación detrás de nuestra actividad, sea la creación, la humanidad, la nada, el socialismo, Dios, budismo, islam... El ideal es el mismo: defender la justicia, defender al pobre.

Ya en épocas más cercanas a la nuestra, hombres como Basilio, Agustín, Crisóstomo... mantenían que no hay diferencia entre robar un par de zapatos al pobre y no darle los

zapatos que me sobran en casa. Ambrosio mantenía que "no le damos al pobre algo de lo que es nuestro, sino que le devolvemos algo que le pertenece". He leído que los impuestos que imponen los gobiernos son una manera de concretizar este principio humano. Solo que esos dineros se emplean en guerras, pensiones vitalicias para políticos, apoyos a concordatos. Raramente en ayudar al pobre. Otra oportunidad tergiversada. Nunca una Constitución debería estar en manos de los políticos, sino bajo la inspiración de una sociedad civil, apartidista.

Es doctrina de la Iglesia Católica, de por el siglo VI, que "el que retenga los dones hechos a la iglesia debe ser excomulgado y considerado un verdadero asesino de los pobres". (Con los pobres contra la pobreza, Luis González Carvajal). No quedaríamos muchos sacerdotes.

No estamos lejos de hacer de la religión el "opio" de la gente.

Este es, al menos, uno de los contextos en los que tenemos que ver este acto y todo tipo de actividades relacionadas con nuestros trabajos a favor de Etiopía. De todo ello estamos muy agradecidos. Con vuestras aportaciones se está pudiendo apoyar a personas desfavorecidas. No dejemos de valorar nuestras motivaciones.

DISCURS DE CLOENDA

DR. ROBERTO FERNÁNDEZ DÍAZ

Una de las estrategias que ha elaborado el Primer Mundo para su supervivencia moral es situar fuera de su conciencia, ignorar la existencia del hambre y de la pobreza del Tercer Mundo. Hemos aprendido a ser impasibles ante la pobreza. Impasibles con la pobreza existente ante nuestras propias narices y mucho más con la de otros pueblos lejanos, a cuya miseria solo accedemos ocasionalmente por el turismo o las noticias periodísticas.

En realidad, lo que ocurre es que a la inmensa mayoría de nosotros nos importa la pobreza de forma más bien retórica. Y, por supuesto, muy coyunturalmente. Los pobres nos provocan compasión momentánea para pasar luego a nuestro olvido estructural. Nos aferramos de forma oportunista al fatalismo porque nos va bien creer que nada podemos hacer ante tamaño desastre, que la empresa nos supera tanto que justifica nuestra inanición. Y, en todo caso, pensamos que para eso ya están los impuestos y los gobiernos, que son los que deben encargarse de esa tarea.

Lo que nos ocurre en realidad es que sabemos que nuestras conciencias no podrían resistir lo que la pobreza y la miseria significan, si las viéramos con nuestros propios ojos y las oliéramos con nuestro propio olfato. Entonces veríamos la verdad: la miseria es el horror. Como dice el padre Olaran, para comprender la miseria "hace falta tocarla, olerla, abrazarla". ¿O no es un horror criminal que porque el destino te haya llevado a nacer en Tanzania o en Etiopía, tu hijo se muera de hambre o por falta de una medicina? ¿O no es un horror criminal que los niños en lugar de ir a la escuela desde pequeños deban buscarse el pan por las calles? ¿O no es un horror criminal que las jóvenes deban practicar la prostitución para sobrevivir? Pero seguramente esas cosas hay que verlas en directo, y no por televisión, para que el impacto de la realidad haga mella definitiva en la conciencia.

En realitat, el que no volem sentir és que la pobresa no prové per definició de la deixadesa individual, sinó d'un determinat sistema econòmic i d'un ordre planetari que produeix profundes desigualtats personals i territorials, una economia i un ordre a què nosaltres donem suport i defensem des dels nostres egoïsmes individuals, aquells que han creat i emparen els mercantilismes nacionals egoïstes. El pare Olanar ho ha denunciat reiteradament: el problema és el sistema econòmic mundial. El problema és la forma i la manera com estem fent la globalització en benefici dels més rics, que són els qui la dirigeixen i dominen aprofitant el que hi ha al Tercer Món per al benefici del Primer. El problema és la desigualtat endèmica, que no para de créixer a causa del neocolonialisme econòmic d'europencs, americans i xinesos. Una desigualtat que no fa més que contribuir a l'augment del deute africà amb el Primer Món, el qual, malgrat les fortes condonacions efectuades ara fa més d'una dècada, ha tornat a créixer de manera espectacular en la majoria dels països.

És veritat que els africans tenen també les seves responsabilitats, ja que són ells els qui fan la seva història, i també les seves societats, uns valors a reconvertir i polítiques corruptes que impedeixen el progrés de les seves nacions. Però l'existència de les seves pròpies responsabilitats com a poble no anul·la les nostres evidents responsabilitats en relació amb la seva pobresa, tant en el passat com en el present. Avui segueix sent una gran veritat que l'Àfrica és un continent molt ric amb africans molt pobres, tant, que és perfectament comprensible que lluitin per venir a Europa pagant a les màfies i amb risc per a la seva pròpia vida. Aquesta és una emigració justificada per la fam, la guerra i perquè, a més, els mostrem pel cinema i la televisió el paradís terrenal del Primer Món.

El pare Olanar practica l'ajuda humanitària. Ho fa des del fructífer concepte de la caritat cristiana cap als altres. Tant de bo els no-creients practiquéssim més freqüentment la caritat amb el proïsme... Ho fa com un missioner cristià, i més des que va deixar de ser banquer ja fa molts anys. Però no es queda en això. La caritat cap als altres és el seu compromís personal, la seva elecció de vida, el seu projecte vital. I ha decidit que al continent africà és on vol practicar-la, encara que segueixi estimant el seu Hernani natal. El pare Olanar sap que la seva ajuda humanitària és important per a altres persones, i també com a testimoni davant els altres. Però sap, igualment, que és un pal·liatiu.

Sap que la caritat pot arribar fins i tot a ser un "insult" moral quan es presenta com la solució dels problemes africans. Per això, per a ell, el més transcendent és canviar el sistema a escala mundial, començant per crear un comerç just entre el nord i el sud, entre països desenvolupats i països que encara estan molt lluny de ser-ho. Per a l'Olaran, el binomi queda clar: comerç just i no vendre armes, que, com vostès saben, mai falten en els conflictes africans, i que procedeixen, naturalment, de les fàbriques dels països que dominen el món.

Però és clar, tots sabem que això de canviar el sistema són paraules importants. El pare Olaran disposa d'una creença metafísica que emana de l'ecumenisme cristià, però també d'una ideologia laica a la qual arriba per una determinada concepció del missatge social del seu líder espiritual, Jesucrist. Crec que el missatge, un agnòstic o un ateu el poden interpretar així: no hi ha civilització humana veritable mentre existeixin pobres que es moren de gana. Mentrestant, encara seguim, en certa mesura, en temps de barbàrie en allò que pertoca a la permanent construcció de la humanitat.

En qualsevol cas, estic convençut que les etiquetes (per cert, cada vegada més líquides, com diria Zygmunt Bauman) no són el més fonamental per a Olaran. El més important per a ell és que els drets fonamentals que qualsevol ésser viu té pel fet d'existir no siguin una assignatura pendent al nostre planeta. Són molt senzills de numerar i, segons sembla, molt difícils d'aconseguir per a milions d'éssers humans: menjar cada dia, disposar d'un sostre digne, mantenir la salut, tenir una família, accedir a l'educació, tot això de què gaudeixen els nostres fills i que és inaccessible per a milions de nens en l'anomenat Tercer Món. Tres milions de nens menors de 5 anys moren a l'any per fam. Avui mateix, al continent africà, cada 5 segons ha mort un menor de 10 anys per falta de menjar o medicaments. I a tot el món moren uns 15.000 nens al dia. Imaginin-se que els poséssim en un pavelló d'esports un dia i que l'endemà no en quedés cap. O sinó, retinguin aquesta altra imatge: cada mitja hora s'estavella al món un avió ple de nens per culpa de la fam.

No hi donem més voltes: la gana és un genocidi creat i mantingut pel Primer Món amb la complicitat, de vegades, de les oligarquies locals corruptes i violentes del Tercer Món. Que no vulguem portar cada dia aquesta realitat en les nostres consciències

per no viure avergonyits no significa que no sigui una veritat com una casa de pagès. Tenim la tecnologia adequada perquè no hi hagi fam al món, però seguim ancorats a posseir allò superflu a costa de privar els africans de la seguretat alimentària. Si un nen morís de gana al nostre món, seria una notícia que cap govern podria resistir. Però si això passa a cinc hores d'avió, ens hi hem acostumat a veure-ho com una part més del paisatge i a considerar-ho gairebé inevitable. De vegades, diguem-ho en veu alta, les nostres democràcies se sustenten gràcies al manteniment d'una injustícia planetària. No m'estranya que en un assalt d'indignada impotència Olaran hagi manifestat que "et cau la cara de vergonya pensant que pertanys al Primer Món". I la pregunta que em faig és la següent: Quants pobres més resistirà el món l'any 2050, quan siguem 2.000 milions més i necessitem un 70% més de producció d'aliments?

Però per canviar el sistema necessitem, sobretot, repensar les nostres formes de viure des d'una reflexió crítica respecte als valors amb què sostenim els nostres projectes de vida i l'organització de l'economia i la societat. El pare Olaran diria que necessitem adonar-nos que ens hem acostumat a viure en una "normalitat criminal" de la qual no estem disposats a sortir perquè pensem que ens pot costar una part del nostre benestar material. El voluntariat és important, però no canvia les mentalitats morals que sustenten les estructures materials. El que ens cal abans de res és una reforma moral sobre com administrem els béns que produïm, prenent com a perspectiva privilegiada la unitat de l'espècie humana en el nostre comú planeta. I això serà més urgent que mai en el marc de la revolució tecnològica en la qual vivim i que, de passada direm que és urgent que estigui dirigida per la moral i per l'ètica si no volem que vagi en contra de la humanitat i de la conservació del planeta.

El que els vull dir és que això que anomenen "sistema econòmic" no són matemàtiques. Ni el producte de lleis immutables com les de la física o la química. Ni part de la lògica formal. No. La manera com organitzem l'economia té a veure amb els nostres valors morals i socials. Quan Adam Smith escriu el que alguns consideren la Bíblia del capitalisme, la riquesa de les nacions, cap al 1776, fonamenta l'existència d'un "ordre natural" en el qual la llibertat de l'individu per desenvolupar el seu interès acaba beneficiant, amb èxit, encara que sense proposar-ho, el bé comú. La llibertat d'empresa, la lliure competència

i el lliure comerç, o sigui, la llibertat individual exercida sense traves, és per a Smith el codi moral que ha de prevaler. En aquesta condició ètica es basa el centre de gravetat polític de l'economia clàssica i del liberalisme econòmic.

I, al seu torn, en altres idees morals diferents construeixen els seus fonaments les crítiques a aquest sistema que sostenen les diferents famílies de l'esquerra.

Idees que, si escau, anteposen allò comú a allò individual com a criteri moral bàsic a l'hora d'organitzar-nos en col·lectivitat. Em faria feliç que el pare Olanar estigués d'acord amb mi quan afirmo que hem de fer una crítica moral al sistema econòmic dominant perquè el més important no és que funcioni bé l'economia, sinó que funcioni bé per als humans, per a tots els humans, i per a la gran mare Gaia.

Fa uns mesos discutia amb un bon amic meu, empresari de caràcter liberal i amb gran vocació per contribuir a la millora social, la següent proposta. Li deia jo que si fos president d'un govern mundial (tant de bo fos una realitat el govern mundial i tant de bo que no en fos jo el president), només prendria una mesura: que ningú, per molt intel·ligent i treballador que fos, per molt que s'hagués sacrificat, pogués acumular una fortuna personal per sobre, posem-hi, de 10 milions d'euros, i això significava que si era un empresari o un professional d'èxit amb milions de beneficis anuals, tindria l'obligació de reinvertir-los majoritàriament en la seva empresa, o entre els seus accionistes, si n'hi hagués, o en el desenvolupament i el progrés social.

Naturalment les coses són més complexes, i la meua proposta era una certa provocació per a un debat de sobretaula. El que volia demostrar-li és que en el fons l'economia és moral, que tenim el sistema econòmic que moralment acceptem tenir. Que la repartició de la riquesa que realitzem s'efectua mitjançant la creació prèvia de valors morals. I que quan el sistema econòmic imperant provoca desigualtats al nostre poble, ciutat o a escala mundial, aquestes són més importants que el dret individual a acumular riquesa, encara que sigui de la nostra iniciativa reeixida. L'actual sistema capitalista ha creat benestar per a milions d'éssers humans, però manté en la pobresa altres milions d'éssers humans que poc poden fer per sortir-se'n. Quan Olanar parla de les prostitutes africanes ens recorda la necessitat de respectar-les, perquè diu que "prostituyen su cuerpo pero

no su alma, mientras que los poderosos de este mundo no prostituyen su cuerpo, pero sí posiblemente su alma por acumular riquezas”.

Com més coses sé del pare Olaran, més aclapara la meva consciència. És com un estilet ètic. Les seves opinions netes, clares, directes, dites a mitja veu, com qui no vol dir però sap que diu molt, són veritables punyals en les consciències de la gent benestant del nostre Primer Món. Naturalment que no és l'únic en aquesta noble tasca. Per fortuna, tenim milers de persones que han triat el camí del pare Olaran. Un camí en el qual la teoria es fa pràctica per aconseguir, mitjançant una pragmàtica acció l'il·liputença, el progrés de les persones o les poblacions en les quals insereixen el seu treball dedicat, ni més ni menys, que a millorar la vida dels altres amb l'esperança que siguin més feliços.

Això va ser exactament el mateix que va fer amb gran part de la seva vida l'enyorat Àngel Pujol, sempre tan disposat a aquesta tasca solidària i que ara ha decidit seguir exercint el seu germà Josep Maria. Els dos Àngels no volien repartir almoïna, volien aconseguir la seva felicitat mitjançant l'agraïda i positiva estratègia de dedicar-se a millorar la vida dels altres. Vull pensar que, afortunadament, la gent bona es busca i es troba.

Querido padre Ángel Olaran, no me extraña que te llamen en tu otro país Aba Melaku, es decir, "el ángel de Dios". Yo, que soy profundamente agnóstico, también tengo ganas de llamarte así. Y por una sencilla razón: estoy convencido de que si fuera el caso de su existencia (la de Dios), seguro que te daría los galones propios de los ángeles buenos. Tú, en realidad, eres una magnífica representación de lo mejor de la comunidad cristiana y un paradigma a imitar como ser humano que se hace más humano dedicándose a los humanos. Es posible que lo hagas por egoísmo, pero en todo caso tu egoísmo es el más positivo que puede practicar el hombre. Es un egoísmo que reza así: soy verdaderamente feliz cuando me entrego a la causa de los demás para que puedan ser personas felices a partir de que sus derechos humanos fundamentales estén cubiertos.

Este *Honoris Causa* es para Ángel Olaran, pero debo confesarles que la idea del rector ha sido siempre que fuera también un honoris socializado, si me permiten ustedes la expresión. Socializado quiere decir que viéramos en este honoris el reconocimiento individual a la excelsa figura de Ángel Olaran, pero igualmente a todas aquellas miles

de personas que se dedican en cuerpo y alma a la misma misión dejando a sus familias, sus paisajes y sus culturas para luchar contra la pobreza, contra la miseria, contra el hambre, contra el analfabetismo. Hoy hacemos *Honoris Causa* a todos aquellos que, sin que sepamos sus nombres, sin que estén en las primeras páginas de los diarios, piensan lo mismo que aquella Liga de los Justos que en la lejana fecha de 1836 se impuso como lema que "todos los hombres son hermanos". El mismo lema que el mejor cristianismo ecuménico ha utilizado para impregnar a la cultura occidental desde hace 2017 años. El mismo lema que ha presidido y preside la vida y la obra de nuestro nuevo *Honoris Causa*.

Admirado Ángel Olan, lo habitual es que nuestros nuevos honoris se pongan a disposición de la Universidad de Lleida a cuyo claustro de profesores pasan a pertenecer. Por eso, quiero que sepas que nos complacería mucho que cada año pudieras visitarnos y ayudarnos en la tarea de concienciar a nuestra comunidad universitaria sobre la necesidad de no mirar a otro lado cuando sabemos que nuestros hermanos africanos tienen tantas necesidades para sobrevivir. Sin embargo, en este caso también es preciso que escribamos la oración por pasiva: padre Olan, estamos a tu servicio para aquello en lo que te podamos ayudar en tu lucha por tener un mundo más justo y más civilizado. Mientras tanto, que sepas que somos miles los que te admiramos por tu compromiso moral, hecho desde la sencillez y la humildad y en defensa de los grandes valores de la humanidad.

Universitat de Lleida